

**Tampereen yliopiston 1970-luvun journalistiopiskelijöiden luokkakokous Helsingissä
26.10.2013**

Tervehdys tieteen parista

Kaarle Nordenstreng & Heikki Hellman

KN: Hyvää iltaa, hyvät entiset opiskelijat, ja tervetuloa hetkeksi takaisin 70-luvulle. Kiitämme kunniaa päästä puhumaan teille.

HH: Tämähän on kuin entisten nuorten sävellahja, joka soi Radio Suomessa. Jos muistaisimme vielä jotain, tunnistaisimme varmaan teidät kaikki. Mitä me muistamme, Kalle?

KN: 70-luvun alkaessa minä olin 28-vuotias Yleisradion tutkimuspomo Helsingissä.

HH: Ja minä olin 14-vuotias koulupoika Hollolassa.

KN: 60-luku oli pannut maailman liikkeeseen ja meno jatkui rajuna. Maaliskuussa 70 eduskuntavaalit löivät takaisin vuoden 66 vasemmistoenemmistön ja nostivat Veikko Vennamon SMP:n kertaheitolla keskisuureksi puolueeksi. Keskustapuolue menetti kolmanneksen paikoistaan ja syytti Reporadiota tappiostaan.

HH: Mutta populaarikulttuuri jatkoi hulvatonta elämää politiikasta piittaamatta. Vuonna 70 myyntilistan ykkönen oli Irwin Goodmanin *St. Pauli ja Reperbahn*, 71 Fredin *Rakkaustarina*, 72 Hotbutterin *Popcorn*, 73 Rauli Badding Somerjoen *Fiilaten ja höyläten*, 74 Juice Leskinen & Coitus Intin *Marilyn* ja Abban *Waterloo*, 75 Mikko Alatalon *Maalaispoika oon*, 76 Leo Freemanin *Ajetaan tandemilla*, 77 Dannyn ja Armin *Tahdon olla sulle hellä*, 78 Baccaran *Yes sir I can boogie* ja 79 Tuomari Nurmion *Valo yössä*.

KN: Maailmannäyttämöllä ei 70-luvulla näyttänyt kovinkaan valoisalta. Münchenin verilöyly, Baader-Meinhof Saksassa, IRA Pohjois-Irlannissa, ETA Espanjassa, Punaiset Prikaatit Italiassa, terrorismi arabimaissa Israelin valloitus sodan yllyttämänä. Chilessä Pinochen panssarit murskasivat Allenden kansandemokratian.

HH: Toisaalta fasismi murtui Espanjassa ja Portugalissa johtaen Euroopan viimeisten siirtomaiden Angolan ja Mosambikin itsenäistymiseen. Vietnamin sota päättyi ja USA:ssa Watergate vei Richard Nixonin eroon. Etiopiassa keisari Haile Selassie syöstiin vallasta 74 ja Kiinassa puhemies Mao kuoli 76. Euroopan yllä leijaili liennytyksen henki, ja Suomi isännöi Etykin huippukokouksen kesällä 75.

KN: Entä mikä oli Suomen sisäinen tilanne objektiivisesti ottaen? Asukkaita vuosikymmenen alussa 4,6 miljoonaa ja lopussa 4,8 miljoonaa. Talous jatkoi sodan jälkeen alkaneella kasvurallalla kunnes 74 tuli öljykriisin heijastuksena stoppi kolmeksi vuodeksi. Sitten taas 78

kasvukäyrä nousi ennalleen. Maa vaurastui ja teollistui tai oikeastaan palvelustui: alkutuotannossa oli enää kymmenesosa väestöstä, jalostuksessa nelisenkymmentä prosenttia ja palveluissa peräti puolet.

HH: Palveluammattaja edustimme myös me opiskelijat, minäkin Tampereen yliopistoon 74 päässeenä. Yliopisto-opiskelijoita oli maassa vuosikymmenen alussa alle 60.000 ja lopussa jo yli 80.000. 70-luku oli keskellä historiallista kautta, jolloin Suomen korkeakoululaitos laajeni kymmenkertaiseksi. Opiskelun lisäksi tutkimus moninkertaistui kun Suomen Akatemia uudistettiin.

KN: Korkeampi opetus ja tutkimus muuttuivat kohisten tuotantovoimaksi. Tämä oli sekä marxilainen että porvarillinen totuus, joka vastasi niin sosialistisen kasvuteorian kuin kapitalistisen OECD-mallin mukaista modernisaatioajattelua. Samaa symbolisen maailman ja informaatioyhteiskunnan kasvua edusti viestintäkenttä, joka laajeni niin painetun sanan kuin sähköisen median puolella.

HH: Kasvu ei kuitenkaan ollut idylliä vaan siitä syntyi taistelua niin viestintäpolitiikassa kuin korkeakoulupolitiikassa. Meitä lähinnä oli taistelu korkeakoulujen hallinnosta ja tutkinnoista. Sen muistamme jatkuvina kokouksina, kannanottoina ja tarvittaessa mielenosoituksina. Poliittiset opiskelijajärjestöt olivat aktiivisia. Ne tyrkyttivät ja myivät lehtiään ja kirjojaan ja houkuttelivat jäsenikseen. Ja ne kamppailivat vallasta niin ylioppilaskunnassa kuin ainejärjestöissä.

KN: Valtakunnallisesti kysymys oli siitä, kuka yliopistoissa käyttää valtaa. Yliopistojen hallinnon uudistus oli normaali laadullinen jatko sille määrälliselle kehittämiselle, joka oli alkanut 60-luvun puolivälissä. Mutta hallinnonuudistuksesta tuli epänormaali ilmiö, koska se sattui samaan saumaan kuin suurten ikäluokkien politisoituminen ja läpi yhteiskunnan käynyt demokratisoitumisen aalto. Opiskelijaliike ja osa opettajista radikalisoituivat, ja he vaativat yleistä ja yhtäläistä äänioikeutta yliopistojen hallintoelinten valintaperusteeksi. Helsingin ”vanhan” valtuuksen jälkeen Suomen Ylioppilaskuntien Liitto asettui yhä:n kannalle, ja 69 sitä esitti myös korkeakoulujen sisäisen hallinnon uudistamista pohtinut komitea. Tämä sai poliittisen oikeiston ja professorikunnan pääosan takajaloilleen, kun Mauno Koiviston johtama hallitus ryhtyi opetusministeri Johannes Virolaisen johdolla ajamaan mies ja ääni -periaatteelle rakentuvaa hallinnonuudistustilaa – maailman radikaaleinta lajissaan – jo ennen vuoden 70 maaliskuuta. Esitys raukesi eduskunnassa oikeiston jarrutukseen. Julkisuudessa leiskunut tiukka kiistely jatkui 70-luvun alkuvuodet ja opetusministeri Ulf Sundqvistin johdolla valmisteltu uusi yhä-lakiehdotus kaatui 73. Lopulta 76 eduskunta hyväksyi kompromissina syntyneen kolmikantaperiaatteen: hallintoelinten valinnassa professoreilla, muulla henkilökunnalla ja opiskelijoilla oli kullakin kolmanneksen ääniosuus.

HH: Hallinnonuudistustaistelun aikana helmikuussa 70 opiskelijaliike järjesti maanlaajuisen luentolakon vaikuttaakseen Lex Virolaiseen. Syksyllä 1974 Tampereen yliopistossa järjestettiin yhä-varjoaalit protestina yliopiston valtiollistamisen yhteydessä voimaan tulleelle väliaikaiselle

kolmikantahallinnolle. Monilla laitoksilla toimi yhä-periaatteella valittuja demokraattisia laitosneuvostoja, yksi näkyvimmistä meillä tiedotusopissa – puheenjohtajinaan muiden muassa Antti Blåfield ja Hannu Himanen. Mutta radikalismi ei ollut vahvoilla vain Tampereella vaan kaikkialla eikä vähiten Helsingin valtiotieteellisessä ja sen pienessä tiedotusopissa. Jopa Helsingin kauppakorkeakoulun oppilaskuntaa hallitsi taistolaisvetoinen koalitio. Sen ennen niin siisti lehti Contactor tunnettiin nyt professorien keskuudessa nimellä ”Sontaktor”.

KN: 70-luku ja erityisesti sen alkupuoli oli siis yleisen taistelun aikaa, taistelua demokratian suunnasta ja muodoista. Meillä Tampereen tiedotusopissa tuo taistelu ei ollut veristä vaan sangen samanmielistä siitä lähtien, kun opiskelijoiden kanssa hakaukseen joutunut lehdistö- ja tiedotusopin professori Raino Vehmas siirtyi Aamulehden päätoimittajaksi vuonna 70 ja kun minä nuorena yleisdemokraattina ohitin 71 radio- ja tv-opin vt professorina toimineen vanhemman Helge Miittusen. Kun Vehmaksen seuraajaksi tuli 73 edistyksellinen Pertti Hemánus ja apulaisprofessoriksi 75 vielä Veikko Pietilä, tiedeyhteisömme saattoi rauhassa keskittyä etsimään nuoren tieteenalamme olemusta. 70-luvun puolivälissä yhdistimme rinnakkaiset oppiaineet ja rakensimme ylivälineellisen tiedotusopin – pari-kolmekymmentä vuotta ennen kuin tuli muotiin puhua intermediaalisuudesta. Valtakunnallinen tutkinnonuudistus ja sen johtoajatus tieteellisammattillisuus sopi hyvin tähän pirttaan. Meillä opettajat ja opiskelijat olivat innoissaan ja vakavissaan eikä tieteellistä kiistelyä kaihdettu. Ulkoapäin me saatoimme näyttää kukonpojilta, mutta tiedeyhteisömme oli demokraattinen ja salliva. Kaikilla poliittisilla suunnilla oli lupa toimia, vaikka käytännössä aloite oli Tymriläisillä.

HH: Tiedeyhteisö pysyi melko yhtenäisenä eikä objektiivisuuskiistelykään vielä 70-luvulla yltynyt veriseksi. Sen sijaan jakolinja syntyi toimittajakoulutuksen järjestämisestä. Vanha toimittajatutkinto ja tiedekuntapuoli ajautuivat valtakunnallisen tutkinnonuudistuksen pyörteissä eri leireihin kun demokraattinen rintama ajoi ammattijärjestö SSL:n sekä vasemmistopuolueiden tuella kokopitkää maisterintutkintoa normaalin tiedekuntahallinnon alaisuudessa ja opetusjaostopuoli taas työnantajien sekä poliittisen oikeiston ja keskustan sivustatuella puuhasi erillistä toimittajakoulutuksen keskusta, joka rakentuisi alemman tutkinnon ja ulkopuolisen ohjauksen varaan. Tämä kiistely repi tiedekunnan ja opetusjaoston opiskelijoita eri leireihin eikä aineyhdistysten yhdistyminen Tiedottajien nimissä kestänyt kuin pari vuotta 70-luvun puolivälissä.

KN: Kiista toimittajakoulutuksen keskuksesta ratkesi lopulta 77 kun opetusministeri Marjatta Väänänen pantiin paikalleen UKK:n myllykirjeellä. Sen junailin minä yhdessä Kepun puheenjohtaja Johannes Virolaisen kanssa käyttäen härskisti hyväksi Moskovan korttia, jonka IOJ:n presidenttiys oli minulle suonut. Tästä enemmän muistelmassa, mutta tässä on tärkeää noteerata, että toimittajakoulutusratkaisuksi tuli 78 alan kenttäjärjestöjen, erityisesti työnantajien GTT:n, kanssa tehty sopimus, jossa toimittajakoulutuksella on yhteinen sisäänotto ja kaksi tutkintoporrasta – siis pari vuosikymmentä myöhemmin kaikkialla käyttöön otettu ns. Bolognan malli. Yhteishaku toimeenpantiin 79 ja sen jäljiltä alalle tuli kelpo toimittajia, kuten Matti

Apunen, mutta sen jatko kaatui tiedekunta- ja opetusjaostopuolen keskinäiseen riiteltyyn, jota jatkui läpi 80-luvun.

HH: Näiden suurten tarinoiden rinnalla meillä opiskelijoilla oli oma elämämme ja oma järjestömme Tiedottajat vuodesta 74 lähtien. Sen lehti Kommentti on päiväkirja tuosta ajasta. Laitoksen arkistosta löytyneet ylimääräiset kappaleet pannaan tällä jakoon. Jos niitä löytyy kotinurkistanne, kertokaa meille, koska arkistossa on aukkoja.

KN: Yksi seikka, joka 70-lukuumme kuului ja jossa myös olimme edelläkävijöitä, oli kansainvälisyys. Meillä oli nimekkäitä tutkijavieraita, kuten englantilainen James Halloran, kanadalainen Dallas Smythe, amerikkalainen Herbert Schiller ja neuvostoliittolainen Yassen Zassoursky. Ja me vierailimme ulkomailla, opettajat ja opiskelijat yhdessä DDR:ssä ja opiskelijat omillaan esimerkiksi Ukrainassa. Jotkut aloittelivat opiskelijavaihtoonkin, taas vuosikymmeniä ennen Erasmuksia. Meillä oli myös kansainvälisiä seminaareja, joita opiskelijat tosin seurasivat vain sivusta mutta joiden maineessa he saattoivat myöhemmin paistatella. Kansainväliset yhteisprojektit tarjosivat joillekin gradunaiheen.

HH: Muistoja löytyy loppumattomiin, ja enimmäkseen ne ovat kunniallisia. Alan historia odottaa kirjoittamista ja siinä on haastetta sinun kaltaisillesi kaiken kokeneille. Alkupalaksi on tulossa Kallen ja Ullamaija Kivikurun artikkeli Akateemisesta ajankuvasta 50-luvun jälkeen Media & viestintä -lehteen (entinen Tiedotustutkimus-lehti), jonka loppuvuoden numerossa muistetaan Pertti Hemánusta ja Osmo A Wiioa. Artikkelin on teille tarjolla Kallen kotisivulla <http://www.uta.fi/cmt/yhteystiedot/henkilokunta/kaarlenordenstrenng/index.html> Samoin Kommentin etusivuja 70-luvulta yksikön kotisivulla http://www.uta.fi/cmt/esittely/tiedotusoppi/jour_historia.html

KN: Nyt leikkaamme historiasta nykypäivään: Missä tiedotusoppi on tänään?

HH: Niin, itse asiassa tiedotusopista ei enää paljon edes puhuta, vaikka se virallisesti onkin yksi yhä olemassa olevista oppiaineista. Niin moni asia on muuttunut, että on syytä kysyä, tunteeko Tampereen yliopistoa enää edes samaksi paikaksi.

KN: Ulkoisesti yliopiston päärakennus on toki ennallaan. Alakuppilassa on samat okranruskeat tuolit, koska kokonaisuus on suojeltu. Mutta se on hilitympi kokoontumispaikka kuin 70-luvulla.

HH: Tiskillä ei myydä kermamunukkeja eikä siellä tupakoida. Pöydissä näpytellään läppäreitä, joissa hehkuu omenan kuva. Kukaan ei muista, että se vieressä oleva yliopiston edelleen suurin luentosali tunnettiin 70-luvulla Pablo Neruda -salina. Eikä käytävältä enää voi ostaa Soihdunkantajaa eikä Kansankulttuurin kirjoja. Toimittajatutkintopoa ei enää ole. Uskokaa tai älkää, Jyrki Jyrkiäinen jäi juuri eläkkeelle ja pelasi viimeisen koripallo-ottelunsa yliopiston salissa. No, jotain pysyvääkin on: Taisto Hujanen jää eläkkeelle vasta ensi vuonna. Ja onhan meillä [osoittaa KN:n suuntaan] Kalle, joka emerituksena vetää isoa Akatemia-projektia. Ja kun Tarmo Malmberg jäi eläkkeelle Vaasan yliopistosta, hän on palannut Tampereen tiedeyhteisön

keskustelujen iloksi dosentin hahmossa. 70-luvulla opiskelunsa aloittaneista minä olen edennyt yksikön johtajaksi, Heikki Luostarinen professoriksi ja Esa Sirkkunen tutkijaksi. Esa, väitöskirjaa vielä odotetaan! Pia Sivunen ja Olli Ylönen ovat meillä suunnittelijona.

KN: Itse asiassa yliopiston päärakennuksessa, eli Päätalossa, isolla P:llä (viittaus tunnettuun tamperelaiseen kirjailijaan), on nykyään selvästi hiljaisempaa kuin 70-luvulla, sillä hallinto on paisunut. Päätalon ainoa tieteenalayksikkö olemme me, eli Viestinnän, median ja teatterin yksikkö (CMT). Muut tieteenalayksiköt ovat vastapäisessä Pinnissä tai Kalevantien toisella puolella Linnassa ja Virrassa. Lääke- ja terveystieteet ovat entiseen tapaan Kaupissa.

HH: Tampereen yliopistossa ei ole enää laitoksia eikä tiedekuntia. Ne katosivat vuoden 2011 alusta lukien, jolloin yliopisto organisoitiin kaikkiaan yhdeksäksi tieteenalayksiköksi, joista CMT on pienin mutta – kuten haluamme uskoa – kaunein. Sillä mitä olisi Tampereen yliopisto ilman journalistien ja näyttelijöiden koulutusta?

KN: Yliopistouudistuksessa haluttiin luoda isompia kokonaisuuksia ja vähentää hakukohteita. CMT:hen yhdistyivät tiedotusopin laitoksen lisäksi näyttelijäntyön laitos (Näty), osa puheopin laitosta (puheviestintä), osa taideaineiden laitosta (teatterin ja draaman tutkimus).

HH: Rungas vuosi sitten koko yksikkö saatiin viimein yhteen, kun myös Näty palasi Hämeenpuiston evakostaan takaisin Teatterimontun ympäristöön ja uusiin harjoitussaleihinsa. Nyt CMT on vallannut päärakennuksen D- ja E-siiven. Harjoitustoimitukset ovat A-siivessä. Enää ei pyritä opiskelemaan tiedotusoppia eikä puheviestintää eikä mitään muutakaan pääainetta, vaan haetaan johonkin tarjolla olemista tutkinto-ohjelmista. CMT:llä tutkinto-ohjelmia on kaksi: journalismin ja viestinnän tutkinto-ohjelma (Jovi) ja teatterityön tutkinto-ohjelma (Näty). Jovissa opiskelijat voivat suuntautua journalismiin, kuvajournalismiin, puheviestintään – tai valita vähän teoreettisemmän opintopolun. Maisteriopintovaihtoehtoja on useita: journalismin, visuaalisen journalismin ja puheviestinnän lisäksi muun muassa mediakulttuuria, mediakasvatusta, mediajohtamista ja teatterin tutkimusta.

KN: Vaikka CMT on tieteenalayksiköistä pienin, se on 70-luvun mittapuulla suuri. Töissä on satakunta ihmistä: kolmisenkymmentä opettajaa, 30–40 tutkijaa, loput tukihenkilökuntaa ja hallintoa.

HH: Tutkimus tehdään yksikön kahdessa tutkimuskeskuksessa. Niistä COMET keskittyy journalismin, median ja viestinnän tutkimukseen, kun taas T7 tutkii teatteria ja kehittää esittävien taiteiden toimintakäytäntöjä. Näistä T7 toimii yliopiston ulkopuolella, Työväen Teatterin vanhassa talossa.

KN: Yliopistot toimivat edelleen pääosin opetusministeriöltä saatavalla valtion rahalla, mutta yhä suuremman merkityksen on saanut ulkopuolelta hankittava tutkimusrahoitus: Suomen Akatemia, Tekes, EU, erilaiset säätiöt.

HH: Kilpailu tutkimusrahoituksesta on kovaa, ja on iso sulka koko yksikön hattuun, kun onnistuu saamaan Akatemialta kolme- tai nelivuotisen projektin. Emeritusprofessori on onneksi yhä keräämässä meille näitä sulkiä. CMT:n noin 11 miljoonan vuosibudjetista kolmannes kertyy ulkopuolisesta rahoituksesta. Me kaikki kävimme aikoinaan tilastotieteen peruskurssin, jossa opeteltiin sekä mittaamista, laskemista että numeron lukutaitoa. Numerot, mittaaminen ja laskeminen ovat nyt läpäisseet koko akateemisen maailman. Yliopistot kilpailevat keskenään rahoituksesta, ja niiden suoritetta mitataan tarkoilla indeksiluvuilla. Minun tehtäväni on vahtia, että saamme tavoitteen mukaiset määrät tutkintoja aikaiseksi vuosittain, että yhä suurempi osa opiskelijoista suorittaa vähintään 55 opintopistettä vuodessa ja että opettajat ja tutkijat julkaisevat yhä enemmän artikkeleita ja kirjoja, mieluiten englanniksi ja vieläpä parhailla foorumeilla. Yliopisto elää koko ajan keskellä maaottelua tai vähintään liigakierrosta.

KN: Millaisia nykyiset opiskelijat sitten ovat? Puoluepoliittisia tunnuksia ei enää näkyvästi kanneta, kuten on käynyt jo ilmi. Mutta onko kriittinen suhde maailmaan ja mediaan säilynyt. Tuottaako CMT yhä maan parhaat toimittajat, jotka valmistuttuaan valtaavat suuret mediatalot?

HH: Me haluamme uskoa, että vastaus molempiin kysymyksiin on myönteinen. Vaikka journalismin liiketoimintamallit ovat kriisissä, uskomme, että journalismi itsessään ei ole. Työmarkkinat ovat juuri nyt tuulisia. Kun me opiskelimme, YT tarkoitti ylioppilasteatteria; nyt se tarkoittaa jotain aivan muuta. Me uskomme, että Suomi ja maailma tarvitsevat yhä osaavia, mieleltään kriittisiä ja sinnikkäitä journalisteja, jotka auttavat yleisöä hahmottamaan, mistä maailma on tulossa ja mihin se on menossa, ja osaavat kertoa sen vetävän tarinan muodossa. Myös tutkimustulokset viittaavat siihen, että mediataloissa osaaminen, asiantuntemus ja laatu ovat uudelleen nousemassa kunniaan.

KN: Jatkakaamme siis eteenpäin tiedotusopin laitoksen jo aikoinaan hiekoittamaa tietä!

HH: Toivotamme teille hauskaa iltaa!